

БАНКІВСЬКІ КРИЗИ В ОРБІТІ ФІНАНСОВИХ КРИЗ

В економічній теорії і практиці фігурують три ключові типи криз: економічні, фінансові, банківські. Якщо відштовхнутись від етимології понять, що фінанси це гроші, доходи, а криза – це розлад, занепад чогось, то фінансову кризу слід трактувати як занепад, різке зниження доходів, грошових потоків у будь-якій економічній сфері а не тільки у фінансовій. Це широке трактування поняття фінансова криза, а у вузькому сенсі – це криза фінансової системи, до якої Р. Габбард відносить фінансові ринки та фінансові інститути[1,с.34]. На наш погляд, доцільно використовувати наступні терміни: криза фінансів підприємств, банків, небанківського фінансового сектору, домогосподарств, бюджетна, платіжна, боргова криза, валютна, фондова. Тоді стає зрозумілим об'єкт фінансової кризи. Щодо фінансової системи, то найбільш оптимальним є термін криза фінансової системи а не фінансова криза, а щодо банків – банківська криза. Якщо фінансова криза охоплює один з секторів, то її можливо назвати монокризою, або галузевою кризою, якщо кілька – полікризою, або міжгалузевою, якщо більшість секторів- то системною фінансовою кризою, якщо тільки банки, то її доцільно називати банківською кризою, а якщо і грошовий, фондовий, валютний фінансові ринки, можливо і небанківські фінансові установи – то кризою фінансової системи.

Виділяють три види економічних криз – рецесію (recession), депресію (depression), масове звільнення (resignation). Є доцільним використання даних понять і для виділення типів фінансових криз. Фінансовою рецесією доцільно вважати ситуацію поступового суттєвого погіршення індикаторів фінансового ринку: валютного курсу, індексу цін, фондових індексів, цін на нерухомість, порушення нормативів банківської діяльності системними банками, особливо ліквідності і капіталу, зростання державного боргу і дефіциту платіжного балансу та інші. Фінансовою депресією слід вважати шок фінансової системи, коли має місце закриття великої кількості фінансових інституцій та/або системо утворюючих банків, паніка клієнтів банків зі значною втратою їх ресурсів, дефолт держави, галопуюча інфляція і девальвація. Можливо ввести і поняття фінансової резигнації, – значне скорочення масштабів фінансового сектору, числа учасників фінансових ринків, активів банків.

В значній частині визначень сутності банківських криз їх обов'язковим атрибутом дослідники відзначають банківські паніки і масове закриття банків. Інколи навіть виділяють такі два види банківських криз:

- «набіг на банки» (bank runs), який охоплює декілька окремих банків, в тому числі і великі національні банківські установи;
- «банківську паніку» (bank panics), коли кризові явища охоплюють не лише всю банківську систему, але і національну систему розрахунків та платежів[2].

Розширене трактування сутності банківської кризи дають фахівці Світового банку: «(Системна) банківська криза виникає, коли багато банків у країні одночасно мають серйозні проблеми з платоспроможністю або ліквідністю.... це ситуація, коли корпоративний і фінансовий сектори країни зазнають великої кількості дефолтів, а фінансові установи та корпорації стикаються з великими труднощами вчасно погашати кредити. У результаті, кількість непрацюючих кредитів різко зростає, а сукупний капітал банківської системи

повністю або більша його частина вичерпується.» [3]. Міжнародний банк розрахунків запропонував методику ідентифікації банківських криз через прояв одного з чотирьох чинників: проблемні активи банків становлять більше 2% ВВП країни; сума коштів для порятунку банківської системи перевищує 2% ВВП; у банківському секторі націоналізація стала масовою, банківські депозити заморожені, а влада запроваджує «банківські канікули»; центральний банк гарантує виплати населенню за всіма банківськими депозитами, не забезпечуючи своїх гарантій матеріально. [4, с. 280].

Для визначення глибини банківської кризи можливо скористатись тими ж поняттями, що і відносно фінансової кризи: банківська депресія, – банківський шок, що супроводжується банківською панікою, системним неповерненням коштів вкладникам, масовим банкрутством банків; банківська рецесія, – процес поступового розвитку банківської кризи, що супроводжується банкрутством окремих великих банків, проте без банківської паніки; банківська резигнація – скорочення числа, в першу чергу невеликих і середніх банків, відділень банків без суттєвого негативного впливу на економічні процеси. Для визначення масштабів банківських криз можливо користуватись усталеними термінами: банківська криза, системна банківська криза, глобальна банківська криза. На основі цих суджень пропонуємо побудувати матрицю масштаб/глибина банківської кризи (рис.1, з прикладами).

Масштаб/глибина кризи	Банківська криза	Системна банківська криза	Глобальна банківська криза
Банківська депресія	Мала ймовірність комбінації факторів	Банківська паніка в США 1907р.	Депресія 1930х рр., Криза 2008-2009рр.
Банківська рецесія	США 2023р. Фінансові проблеми окремих банків	1986-1995рр. Криза кредитів та заощаджень в США	Азійська та російська кризи 1997-1998рр.
Банківська резигнація	В США 2010 – 2019рр. скорочення банків на 31% при рості ВВП	Скорочення банків України в 2014-2018рр на 57% при зниженні ВВП	Мала ймовірність комбінації факторів

Рис.1. Матриця масштаб/глибина банківських криз. Розроблено автором

Банківські кризи починаються переважно в результаті комбінації двох чинників – надмірного накопиченого ризик-апетиту банків при недостатній ліквідності та зовнішніх шоків, серед яких виділяється різке зниження цін, наприклад на нерухомість та політичні фактори, наприклад війна.

Вивчення онтології банківських криз є важливим теоретичним підґрунтям для їх пом'якшення та зменшення негативного впливу на економіку.

Список використаних джерел:

- 1.Габбард, Р. Глен. Гроші, фінансова система та економіка [Текст]: підручник: пер. з англ. / Р. Глен Габбард. – Київ : КНЕУ, 2004. – 889 с.
- 2.Шпачук.В.В. Криза банку та банківської системи: основні поняття, суб'єкти державного управління. Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток» № 7, 2010. <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=155>
3. Worldbank. <https://www.worldbank.org/en/publication/gfdr/gfdr-2016/background/banking-crisis>

4.Тимків А. Ризик-менеджмент у системі антикризового управління банком. Теоретичні засади. Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє. 2011р.
<http://dspace.wunu.edu.ua/jspui/bitstream/.pdf>

УДК 316.443

Віжуткін А.Г., аспірант

Філіпов Д.В., аспірант

Київський національний університет технологій та дизайну

МАЙНОВА НЕРІВНІСТЬ ЯК ПЕРЕШКОДА СТАЛОМУ РОЗВИТКУ

Майнова нерівність у широкому розумінні стосується нерівномірного розподілу власності та доступу до матеріальних та нематеріальних ресурсів між окремими особами чи домогосподарствами. Ці дисбаланси можуть проявлятися у різних формах і мати глибокі наслідки для економічної стабільності, соціальної єдності та індивідуального добробуту. У даному випадку, власність охоплює як матеріальні активи, зокрема, нерухомість, земля та фізичні блага та нематеріальні активи, зокрема, інтелектуальна власність і фінансові інвестиції. Нерівність у цьому контексті стосується нерівномірного розподілу цих активів, що може призвести до різного рівня багатства, влади та можливостей серед окремих суб'єктів господарювання.

Майнова нерівність може вплинути на економічне зростання, оскільки нерівномірний розподіл активів може призвести до зниження загального рівня споживання та інвестицій. Соціальний ефект проявляється у розрізі посилення соціальних розбіжностей. Також різний рівень володіння майном може впливати на політичну владу та політику, часто посилюючи існуючу нерівність і обмежуючи демократичну участь груп, що перебувають у не вигідному становищі.

Розуміння майнової нерівності потребує багатогранного підходу, враховуючи як історичні, так і сучасні фактори, які сприяють нерівному розподілу активів. Усунення цих невідповідностей має вирішальне значення для сприяння більш справедливому та інклюзивному суспільству в умовах досягнення цілей сталого розвитку.

Майнова нерівність є каталізатором соціальних дисбалансів, політичної нестабільності, зниження рівня доступу до матеріальних та нематеріальних ресурсів, що, як наслідок, перешкоджає економічному зростанню країни. Майнова нерівність часто призводить до бідності серед значної частини населення, що ускладнює доступ до таких базових потреб, як освіта, охорона здоров'я та чиста вода, які є важливими компонентами сталого розвитку. Саме в умовах обмеженого доступу до зазначених ресурсів формується цикл бідності, який є стійким до внутрішніх та зовнішніх втручань.

Відповідно до рівня Індексу людського розвитку (ІЛР), який є комплексним показником очікуваної тривалості життя, освіти та доходу на душу населення, станом на кінець 2023 провідні позиції займали Швейцарія (0,967), Норвегія (0,966), Ісландія (0,959), Гонконг (0,956), Данія (0,952), а найнижчі позиції – Сомалія (0,380), Південний Судан (0,391), Чад (0,394). Україна посідала 100 позицію з результатом 0,734 [1]. Країни, що очолювали рейтинг, характеризувалися високим рівнем доходів на душу населення, надійною системою захисту прав інтелектуальної власності, транспарентною податковою системою, розвинутою